

خىتاينىڭ يادرو «قارا نىيىتى» ھەققىدىكى مۇلاھىزە

گرىگورىي كۇلاكى

خىتاينىڭ يادرو «قارا نىيىتى» ھەققىدىكى مۇلاھىزە

گرىگورىي كۇلاكى

(«ۋىجدانلىق تەتقىقاتچىلار بىرلەشمىسى» يەرشارى بىخەتەرلىك پروگراممىسىنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك تەھلىلچىسى ۋە خىتاي پروجېكتى دىرېكتورى)

ئامېرىكالىق سىياسەت بەلگىلىگۈچىلەر خىتاينىڭ نېمە ئۈچۈن يادرو قورالىرى ئامبىرىنى زورايتىۋاتقانلىقىنى ئاڭقىرىشىنىڭ كويىدا. ئۇلارنىڭ (يەنى خىتاي رەھبەرلىرىنىڭ) بۇ سوئالغا قانداق جاۋاب بېرىشى ئامېرىكا ھۆكۈمىتىنىڭ ئامېرىكانىڭ يادرو كۈچىنىڭ كەلگۈسى كۆلىمى ۋە تەييارلىق ھالىتى ھەققىدە قانداق قارار چىقىرىشىغا تەسىر كۆرسىتىدۇ. خىتاينىڭ يۈزلىگەن يېڭى باشقۇرۇلىدىغان بومبا قويۇپ بېرىش قۇدۇقى ياساۋاتقانلىقىدا ئاساسەن شەك يوق. سۈنئىي ھەمرا رەسىملىرى بىز ئوبىيېكتىپ باھالىيالايدىغان، رەت قىلغۇسىز پاكىتلار بىلەن تەمىنلىدى. ئەمما، خىتاينىڭ بۇ قۇدۇقلارنى نېمە مەقسەتتە ياساۋاتقانلىقىنى بىلىش تېخىمۇ قىيىن.

ئامېرىكالىق كۆزەتكۈچىلەر بۇنىڭ جاۋابىنى يادرو قورالىرى ۋە شۇنىڭغا ئالاقىدار ئاتالغۇلار تىلغا ئېلىنغان خىتايچە نەشر بۇيۇملىرىدىن ئىزدىمەكتە. لېكىن، تىلنى تەھلىل قىلىش رەسمىگە قاراشتەك ئوبىيېكتىپ ئەمەس. تەھلىلچىلەر چوقۇم ئاپىتورنىڭ سالاھىيىتىنى، نىشانلانغان قوبۇلغۇچىلار (كۆرۈرمەن، ئوقۇرمەنلەر)نى ھەمدە يادرو قورالىرىغا ئالاقىدار ئاتالغۇلار ئىشلىتىلگەن سۆز مۇھىتى (كونتېكست)نى نەزەردە تۇتۇشى كېرەك. بىر پارچە تاراتقۇ خەۋىردە يۇقىرىقى ئۇللۇق تەپسىلاتلارنىڭ ھەممىسىنى تونۇشتۇرۇش بەسىي مۇشكۇل. ئەپسۇسلىنارلىقى شۇكى، تاراتقۇلار ئامېرىكانىڭ يادرو قورالىرى سىياسىتىگە ئالاقىدار قارارلارنىڭ چىقىرىلىشىغا تەسىر كۆرسىتەلەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، تېخىمۇ تەپسىلىي تەھلىللەر نەزەردىن ساقىت قىلىنىشى مۇمكىن.

نيۇيورك ۋاقىت گېزىتى يېقىندا «خىتاينىڭ يادرو كۈچىدە ۋە ئىستراتېگىيەسىدە چوڭ ئۆزگىرىش» كۆرۈلۈشى مۇمكىنلىكىگە دالالەت قىلىدىغان بىر پارچە ماقالە ئېلان قىلدى. مەزكۇر ماقالىغا كۆرە، خىتاينىڭ ھەربىي ئىستراتېگىيەچىلىرى «يادرو قورالىرىنى قوغدىغۇچى قالقانلا ئەمەس، بەلكى دۈشمەنلىرىنى قورقۇتىدىغان ۋە بويسۇندۇرىدىغان يوشۇرۇن شەمشەر دەپ قارايدۇ.» بۇ ئىككى ھۆكۈمنىڭ ئامېرىكانىڭ سىياسەت بەلگىلىگۈچىلىرىنى چۆچۈتۈشىدە ئاساسەن شەك يوق. مەزكۇر ماقالىدە

كۆرسىتىلىشىچە، بۇ ھۆكۈم «خىتاي خەلق ئازادلىق ئارمىيەسىنىڭ نەچچە ئون پارچە دوكلاتى ۋە تەتقىقات ماقالىلىرى»نى تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە چىقىرىلغانىدى. بىز مەزكۇر ماقالىدە كۆرسىتىلگەن خىتايچە مەنبەلەرنى تەپسىلىي تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە، ئۇلارنىڭ ئىچىدە خىتاينىڭ يادرو قوراللىرى ئىستراتېگىيەسىدە چوڭ ئۆزگىرىش يۈز بېرىدىغانلىقىغا ياكى خىتاي ئىستراتېگىيەچىلىرىنىڭ دۇشمەنلىرىنى بويسۇندۇرۇش ئۈچۈن يادرو قوراللى ئىشلەتمەكچى ئىكەنلىكىگە دالالەت قىلىدىغان ھېچقانچە پاكىت يوقلۇقىنى بايقىدۇق.

مەزكۇر ماقالىدە بۇلتۇر ئامېرىكادىكى ئاكادېمىك ژۇرنال بولغان «خەلقئارالىق بىخەتەرلىك» ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىنغان بىر پارچە تەتقىقات ماقالىسىدىن نەقىل ئېلىنغان بولۇپ، مەزكۇر تەتقىقات ماقالىسىدە بىر قانچىلىغان خىتايچە مەنبەلەردىن، جۈملىدىن خىتاي ئارمىيەسى بىلەن باغلىنىشى بار كىشىلەر يازغان ماقالىلەردىن نەقىل ئېلىنغان. «نيۇيورك ۋاقىت گېزىتى»غا ئوخشىمايدىغىنى شۇكى، مەزكۇر ئاكادېمىك تەتقىقاتىنىڭ ئاپتورلىرى ــ ئۇلار خىتاينىڭ يادرو قوراللىرى سىياسىتى جەھەتتىكى تەجرىبىلىك تەھلىلچىلەردۇر ــ مۇنداق يەكۈن چىقارغان:

گەرچە سىرتقى كۆزەتكۈچىلەر ئارىسىدا «خىتاي ۋەزىيەتنىڭ ناچارلىشىشىنى تىزگىنلەشنى، ھەتتا چەكلىك رەۋىشتە ئالدىن يادرو قوراللى ئىشلىتىشنى ئۆز ئىچىگە ئالغان يېڭى ئىستراتېگىيەگە قاراپ ماڭماقتا» دېگەن پەرەزلەر بارغانسېرى ئەۋج ئېلىۋاتقان بولسىمۇ، بىز خىتاينىڭ مەۋجۇت «كاپالەتلىك ئۆچ ئېلىش» (assured retaliation) ئىستراتېگىيەسىدىن ۋاز كەچكەنلىكىنى كۆرسىتىدىغان ھېچقانچە دەلىل بايقىمىدۇق.

«كاپالەتلىك ئۆچ ئېلىش» دېگەن نېمە؟

بۇ خىتاي سىياسەت بەلگىلىگۈچىلەر ئىشلىتىدىغان ئاتالغۇ بولماستىن، ئامېرىكالىق تەھلىلچىلەر ئىجاد قىلغان ئاتالغۇدۇر. بۇ «نوقۇل ھالدا يادرو ھۇجۇمىغا ئۇچرىغاندا ئۆچ ئېلىش ئۈچۈنلا يادرو كۈچى ھازىرلاش ۋە ئۇنى ساقلاش ئىستراتېگىيەسى»نى كۆرسىتىدۇ. خىتاينىڭ «مەڭگۈ، ھەرقانداق ئەھۋالدا ئالدىن يادرو قوراللى ئىشلەتمەسلىك» ھەققىدىكى ۋەدىسى «كاپالەتلىك ئۆچ ئېلىش» ئىستراتېگىيەسى بىلەن بىردەكلىككە ئىگە.

مەزكۇر ئىستراتېگىيەنى ئىجرا قىلىش ئۈچۈن قانچىلىك مىقدار ۋە تۈردىكى يادرو قوراللىغا ئىگە بولۇش كېرەكلىكىگە بىر نەرسە دېيىش قىيىن. بۇ يادرو قوراللى بىلەن قوراللانغان، ئالدىن ھۇجۇم قوزغىشى مۇمكىن بولغان دۇشمەنلەرنىڭ ئىقتىدارى ۋە غەرىزى توغرىسىدىكى مۆلچەرگە باغلىق. ئەگەر سىياسەت بەلگىلىگۈچىلەر بىر دۇشمەننى «ئۇرۇشنىڭ دەسلىپىدە، بىزنىڭ ئۆچ ئېلىش ئىقتىدارىمىزنى زور دەرىجىدە تۆۋەنلىتىۋېتەلەيدۇ ياكى ۋەيران قىلىۋېتەلەيدۇ» دەپ قارىسا، ئۆزلىرىنىڭ يادرو قوراللىرىنىڭ كۆلىمىنى زورايتىش زۆرۈر، دەپ قارىشى مۇمكىن. ئەگەر ئۇلار «دۇشمەننىڭ مۇداپىئە

سىستېمىسى بىز ئۆچ ئېلىش ئۇچۇن قويۇپ بەرگەن يادرو ئوقبېشىنى نىشانغا يېتىشتىن توسۇپ قالالايدۇ» دەپ ئەنسىرىسە، مۇداپىئە سىستېمىسىنى بۆسۈپ ئۆتەلەيدىغان يېڭى يەتكۈزۈش سىستېمىسى بەرپا قىلىشنى قارار قىلىشى مۇمكىن. بۇ قەدەملەرنى بېسىشنىڭ تەخىرسىزلىكى ئۇلارنىڭ ئۇرۇش يۈز بېرىش ئېھتىماللىقى ھەمدە دۈشمەننىڭ ئالدى بىلەن يادرو قورالى ئىشلىتىش ئىستىكى توغرىسىدىكى پەرىزىگە باغلىق.

خىتاي رەھبەرلىرى ئۆزلىرىنىڭ يادرو قوراللىرى ئامبىرىنى قۇرۇشنى بۇنىڭدىن ئاتمىش يىل ئىلگىرىلا باشلىغان. خىتاينىڭ يادرو ئوقبېشى زاپىسى ئىزچىل ئېشىپ، نۆۋەتتە 500 گە يەتكەنلىكى مۆلچەرلەنمەكتە (ئامېرىكادا 5244 دانە يادرو ئوقبېشى بار). خىتاينىڭ (مەزكۇر يادرو ئوقبېشلىرىنى) يەتكۈزۈش ئەسلىھەلىرىنىڭ سۈپىتى خىتاينىڭ ئىقتىسادىي بايلىقلىرى ۋە تېخنىكىلىق ماھارەتلىرى بىلەن ماس قەدەمدە ئىلگىرىلەپ ماڭدى.

خىتاي «1979ـيىلى ئامېرىكا بىلەن خىتاي ئارىسىدىكى دىپلوماتىك مۇناسىۋەت نورماللاشقاندىن كېيىن، چوڭ ئۇرۇش يۈز بېرىش ئېھتىماللىقى زور دەرىجىدە تۆۋەنلىدى. شۇنداقلا، ئىككى دۆلەت ئارىسىدا كۈچلۈك ۋە ئۆزئارا بېقىنىدىغان ئىقتىسادىي مۇناسىۋەت شەكىللەنگەنلىكتىن، بۇ خىل ئېھتىماللىق ھېلىھەم تۆۋەن» دەپ مۆلچەرلىمەكتە. لېكىن، ئىقتىسادىي يېرىكچىلىك ۋە ھەربىي جىددىيلىكنىڭ ئوباما ھۆكۈمىتى دەۋرىدە كۈچىيىشىگە، ئاندىن ترامپ ھۆكۈمىتى دەۋرىدە ئەۋجىگە چىقىشىغا ئەگىشىپ، خىتاينىڭ نەزىرىدە ئۇرۇش يۈز بېرىش ئېھتىماللىقى ئاشتى. شۇنىڭ بىلەن، خىتاي رەھبەرلىرى ئىلگىرىمۇ قىلغىنىدەك، ئۆزلىرىنىڭ يادرو قوراللىرىنىڭ كۆلىمى، تەركىبى ۋە تەييارلىق ئەھۋالىغا تېخىمۇ بەك ئەھمىيەت بېرىشكە باشلىدى.

ئامېرىكانىڭ ئىستىخبارات دوكلاتلىرىدا «خىتاي ئالدىمىزدىكى ئون يىلدا ئۆزىنىڭ نىسبەتەن كىچىك كۆلەملىك يادرو قوراللىرىنىڭ كۆلىمىنى ئۇچ ھەسسە ئاشۇرماقچى» دېيىلدى. خىتاي ئۆز نۆۋىتىدە يەنە توسۇش تېخىمۇ قىيىن بولغان يېڭى يەتكۈزۈش سىستېمىلىرىنى سىنىماقتا ۋە ياسىماقتا. «نيۇيورك ۋاقىت گېزىتى»نىڭ ماقالىسى «خەلقئارالىق بىخەتەرلىك» ژۇرنىلىدا تىلغا ئېلىنغان خىتايچە مەنبەلەردىن نەقىل ئالغان ھالدا «خىتاينىڭ يادرو قوراللىرىدىكى بۇ خىل ئېشىش خىتاينىڭ يادرو ئىستراتېگىيەسىدىكى ۋە خىتاي رەھبەرلىرىنىڭ غەرىزىدىكى چوڭ ئۆزگىرىشكە دالالەت قىلىشى مۇمكىن» دېگەن قاراشنى ئوتتۇرىغا قويغان. لېكىن، «خەلقئارالىق بىخەتەرلىك» ژۇرنىلىدىكى تەتقىقات ماقالىسىدە ئوخشاش ئۇچۇرلاردىن ئوخشىمىغان يەكۈن چىقىرىلغان بولۇپ، مەزكۇر ماقالىدە: «خىتاينىڭ يېڭى يادرو قورال ئىقتىدارى <خىتاي ئۆزىنىڭ ئاتمىش يىللىق كاپالەتلىك ئۆچ ئېلىش ئىستراتېگىيەسىنى ئىجرا قىلىش ئۇچۇن قانداق تۆتۈم ئىزھار قىلىشى كېرەك؟ دېگەن مەسىلە توغرىسىدا تېخىمۇ كۈچلۈك بەس-مۇنازىرە مەۋجۇتلۇقى>غا دالالەت قىلىدۇ» دەپ خۇلاسە چىقىرىلغان.

ناباب نەقللەر

«نيۇيورك ۋاقىت گېزىتى»نىڭ ماقالىسىدە يەنە چېن جياچىنىڭ (Chen Jiaqi) بىر پارچە ماقالىسىدىكى بىر قانچە جۈملىگە ئالاھىدە ئورۇن بېرىلگەن. ئۇ 2021-يىلى مەزكۇر ماقالىنى يازغاندا، «بىرلەشمە ئارمىيە ئىنستىتۇتى»دىكى ئاسپىرانتلار بىلەن ھەمكارلىشىۋاتقانىدى، مەزكۇر ئىنستىتۇت 2017-يىلى «خىتاي دۆلەت مۇداپىئە ئۇنىۋېرسىتېتى»غا قوشۇۋېتىلىشتىن ئىلگىرى مۇستەقىل «خىتاي ئازادلىق ئارمىيەسى ئارقا سەپ تەمىناتى ئىنستىتۇتى» ئىدى. بىراۋنىڭ خىتاينىڭ يادرو ئىستراتېگىيەسى جەھەتتىكى مۇتەخەسسىسلىكىگە ۋە نوپۇزىغا دالالەت قىلىدىغىنى قانداقتۇر ئۇنىڭ خىزمىتى ياكى خىزمەت ئورنى ئەمەس. خىتاينىڭ چوڭ كۆلەملىك «CNKIسانلىق مەلۇمات ئامبىرى»نىڭ چەتئەل نۇسخىسىغا چېن جياچىنىڭ ئىسمىنى كىرگۈزگەنىدە، ھەربىي مەسىلىلەرگە ئالاقىدار ماقالىدىن ئاران بىرى چىقىدىغان بولۇپ، «نيۇيورك ۋاقىت گېزىتى» دەل ئاشۇ بىر پارچە ماقالىدىن نەقىل ئالغان.

ئاپتور ئۆز ماقالىسىدە «يادرو قورالى» ياكى «يادرو ئىستراتېگىيەسى»نى ھالقىلىق سۆز قىلىپ تاللىماستىن، بۇلارنى پەقەت مۇناقىلا تېلىغا ئېلىپ ئۆتۈپ كەتكەن. (چېن جياچى تەرىپىدىن يېزىلغان) ئىككى بەتلىك بۇ ماقالە «خىتايدىكى دۆلەت مۇداپىئە سانائىتى ئۆزگىرىشى» ژۇرنىلىدا ئېلان قىلىنغان بولۇپ، بۇ «خىتاي مۇداپىئە تېخنىكىلىرىنى تىنچ ئىشلىتىش جەمئىيىتى»نىڭ قوللىشىدىكى قوش ئايلىق ژۇرنالدۇر. بۇ ماقالە مەزكۇر ژۇرنالنىڭ «كۆرۈش بۇلۇڭى» سەھىپىسىگە بېسىلغان بولۇپ، «زەمبىرەكنى ساقلاشتا تېمپېراتۇرا ۋە نەملىكنى نازارەت قىلىش سىستېمىسىنى ياخشىلاش ئۈسۈللىرى ھەققىدىكى تەتقىقات» ناملىق ماقالە بىلەن «ئۇسكۇنىلەرنىڭ ئۇنىۋېرسال بىخەتەرلىك باشقۇرۇش سىستېمىسى قۇرۇلۇشى ھەققىدىكى تەتقىقات» ماۋزۇلۇق ماقالىنىڭ ئارىسىغا قىستۇرۇلغان. بۇ خىتاينىڭ يادرو سىياسىتى پروفېسسورلىرى ياكى سىياسەت بەلگىلىگۈچىلىرى ئۈچۈر ياكى مەسلىھەتكە ئېرىشىش ئۈچۈن مۇراجىئەت قىلىدىغان ژۇرنال ئەمەس.

چېن جياچىنىڭ «كەلگۈسى ئۇرۇشلاردىكى قورال-يارىغ ۋە ئەسلىھە قۇرۇلۇشى تەرەققىياتىغا قويۇلىدىغان يېڭى تەلەپلەر» ماۋزۇلۇق بۇ ماقالىسى «خىتاينىڭ يېڭىدىن گۈللىنىۋاتقان بىر قاتار ھەربىي تېخنىكىلارغا ماسلىشىش ئېھتىياجى»نى مەركەز قىلغان. «كاشىلا تۇغدۇرۇش تېخنىكىلىرى» توغرىسىدىكى بىر ئابزاستا، ئامېرىكا بىلەن سوۋېت ئىتتىپاقى ئارىسىدىكى يادرو قوراللىرى رىقابىتى «يېڭى ۋە تېخىمۇ كەڭ دائىرىلىك تېخنىكىۋى رىقابەتكە ئورۇن بوشىتىدىغان، دەۋرىنىڭ ئارقىدا قالغان ھادىسە» دەپ سۈيەتلەنگەن. شۇنىڭدىن كېيىنكى ئابزاستا، «Boston Dynamics» تەرىپىدىن ئېلان قىلىنغان ئادەمسىز ئۇچقۇ ۋە روبوت ئىتلار (robodogs) مىسال سۈپىتىدە تىلغا ئېلىنغان.

«نيۇيورك ۋاقىت گېزىتى» تەرىپىدىن نەقىل قىلىنغان، قارىماققا كىشىنى تەشۋىشكە سالىدىغان، «ئىستراتېگىيەلىك چۆچۈتۈش ئىقتىدارى» ۋە «ئىستراتېگىيەلىك چۆچۈتۈش قوراللىرى» دېگەن

ئىبارىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بۇ ئىككى جۈملىنىڭ ئالدىدا، ئاشۇ ئابزاسنىڭ بېشىدىكى ئانچە تەھدىتكار بولمىغان مۇنۇ جۈملە بار ئىدى:

كۈچلۈك ئىستراتېگىيەلىك چۆچۈتۈش دۆلىتىمىزنىڭ تىنچ تەرەققىياتى ئۈچۈن مۇھىت يارىتىشتىكى مۇھىم ئاساس، شۇنداقلا دۆلەت بىخەتەرلىكى ۋە مۇقىملىقىغا كاپالەتلىك قىلىشتىكى مۇھىم شەرتتۇر.

چېن جياچىغا كۆرە، «ئىستراتېگىيەلىك چۆچۈتۈش» ئاتالغۇسى يادرو قوراللىرىنىڭ دارىتىملاپ ئېيتىلىشى ئەمەس. ئاشۇ ئابزاسنىڭ ئاخىرىدا، ئۇ «يادرو قوراللىرى ۋە باشقا ئەنئەنىۋى ئىستراتېگىيەلىك چۆچۈتۈش قوراللىرى»نى ھەمدە «يېڭى نەزەريە ۋە تېخنىكىلارنى ئاساس قىلغان ئىستراتېگىيەلىك قوراللار»نى تىلغا ئالغان. يادرو قوراللار ئۇنىڭ نەزىرىدە خىتاي چوقۇم داۋاملىق تەرەققىي قىلدۇرۇشى كېرەك بولغان نۇرغۇن «ئىستراتېگىيەلىك» قوراللاردىن بىرىدۇر. چېن جياچى ئاخىرىدا 19-ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرىدىكى «ئۆزىنى كۈچلەندۈرۈش ھەرىكىتى»دىن بۇيان خىتاينىڭ ئىچكى ھەربىي مۇنازىرىلىرىدىن ئورۇن ئېلىپ كەلگەن بىر خىل كۆز قاراشقا ئىنكاس قايتۇرۇپ مۇنداق دېگەن:

دۇنيا مىقياسىدىكى يېڭى ھەربىي ئۆزگىرىش يۈزلىنىشىگە ماسلىشىش ھەمدە خىتاينىڭ كېلەچەك قۇرۇلۇشى ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن، بىز چوقۇم قورال-ياراغلارنىڭ تەرەققىياتى ۋە قۇرۇلۇشىنى بوشاشتۇرماسلىقىمىز لازىم.

ئاگاھلاندۇرۇش

بۇنىڭدىن يىگىرمە يىل ئىلگىرى، يەنى مەن خىتاينىڭ يادرو قوراللىرى سىياسىتىنى ياخشى چۈشىنىشنى تەلەپ قىلىدىغان بىر خىزمەتنى باشلاپ ئانچە ئۇزۇن ئۆتمەي، خىتاينىڭ يادرو قوراللىرى تەجرىبىخانىسىدا ئىشلەيدىغان بىر خىتاي خىزمەتدىشىم ماڭا خىتاينىڭ ھەربىي نەشىر بۇيۇملىرىنى ۋاراقلاشنىڭ ئالاقىدار ئۇچۇرلارغا ئېرىشىش جەھەتتىكى ئەڭ ياخشى چارە ئەمەسلىكىنى ئېيتقانىدى. «بىلىدىغانلار ئېلان قىلمايدۇ، ئېلان قىلغانلار بىلمەيدۇ» دېگەنىدى ئۇ. خىتاينىڭ يادرو قوراللىرى سىياسىتى ھەققىدە نوپۇزلۇق سۆز قىلالايدىغان خىتاي تەھلىلچىلەر تولىمۇ ئاز. يەنە كېلىپ، ئۇلار ئۆزلىرى بىلىدىغان مەلۇماتلارنى ئاشكارا مەنبەلەردە ئانچە كۆپ ئېلان قىلىپ كەتمەيدۇ.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

بارغانسېرى بېكىنمىلەشكەن، چىرىكلىك ۋە جاسۇسلۇق پائالىيەتلىرى بىلەن ھەپىلىشىپ يۈرگەن خىتاي ھۆكۈمىتى ئۆزىنىڭ يادرو قورالى جەھەتتىكى ئۇي-خىيالىلىرىنى كۆزىتىدىغان خەلقئارالىق ۋە دۆلەت ئىچىدىكى كۆزنەكلەرنى تاقىماقتا. يېڭى بەلگىلىمىلەر چەتئەللىك تەتقىقاتچىلارنىڭ خىتايچە نەشىر بۇيۇملىرىغا ئېرىشىش ئىقتىدارىنى ئاجىزلاتماقتا. ھېلىھەم ئوچۇق مەنبەلەردىن ئېرىشكىلى بولىدىغان ئۇچۇرلار يا (نوپۇزدىن خالىي) شەخسىي كۆز قاراشلار، يا تەشۋىقاتلاردۇر. خىتاينىڭ يېڭى «جاسۇسلۇققا قارشى تۇرۇش قانۇنى» بىلىملىك خىتاي تەھلىلچىلىرىنىڭ چەتئەللىك تەھلىلچىلەر بىلەن كۆرۈشۈشى ۋە ئۇچۇر ھەمبەھىرلىشىشگە قارىتا چەكلىگۈچىلىك رولىنى ئويناماقتا.

«ۋىجدانلىق تەتقىقاتچىلار بىرلەشمىسى»نىڭ ئىچىدە، بىز خىتاينىڭ يادرو قورالىرى سىياسىتىنىڭ كەلگۈسى يۈزلىنىشى ھەققىدە ئېنىق تونۇشقا ئىگە ئەمەس. بىز ئۆزىمىز سۈنئىي ھەمراھ رەسىملىرىدە ئېنىق كۆرەلەيدىغان ئىككى نەرسىدىن قاتتىق تەشۋىشلەنمەكتىمىز. بىرىنچىسى، يېڭىدىن ياسىلىۋاتقان يۈزلىگەن قويۇق بېرىش قۇدۇقلىرى. ئىككىنچىسى، يادرو قورالىرىنى سىناش ئۇرۇنلىرىنىڭ كۆپەيگەنلىكىدۇر. لېكىن، بىز يەنە ئامېرىكانىڭ «بۇ ئىككى تەرەققىيات خىتاينىڭ يادرو ئىستراتېگىيەسى ۋە غەرىزىنىڭ ئۆزگەرگەنلىكىگە دالالەت قىلىدۇ» دېگەن پەرىزىدىنمۇ تەشۋىشلەنمەكتىمىز. نوپۇزلۇق ئۇچۇرلار كەمچىل بولغان شارائىتتا، بىز ئوقۇرمەنلەرنى ــ بولۇپمۇ نۆۋەتتە خىتاينىڭ يادرو ئىستراتېگىيەسىدىكى تەسەۋۋۇر قىلىنغان ئۆزگىرىشكە قايتۇرۇلغان ئىنكاس سۈپىتىدە، ئامېرىكانىڭ يادرو قورالىرىنىڭ كۆلىمىنى زورايتىشنى ئويلىشىۋاتقان ئامېرىكا سىياسەت بەلگىلىگۈچىلىرىنى ــ ئوپۇل-توپۇل يەكۈن چىقىرىشقا ئۇندەش خەتەرلىك، دەپ قارايمىز.

«نيۇيورك ۋاقىت گېزىتى»نىڭ ماقالىسىدە نەقىل قىلىنغان نوپۇزلۇق مەنبەلەردىن بىرى شى جىنپىڭنىڭ 2-زەمبىرەكچىلەر قىسمىغا قىلغان سۆزىنىڭ قىسقارتىلمىسىدۇر. بىز بۇ مەنبەنى تېخىمۇ كۆزدىن كەچۈرمىدۇق. ئەمما يېقىن كەلگۈسىدە بۇ ھەقتە كۈچلۈك تەھلىللەرنى ئېلىپ بارالىشىمىزنى ئۈمىد قىلىمىز.

ئىنگلىزچىدىن ئۆتكۈر ئالماس تەرجىمىسى

مەنبە:

https://blog.ucsusa.org/gregory-kulacki/some-things-you-need-to-know-about-that-new-york-times-article-on-chinese-nuclear-ambition/